

ВІСТНИК

ПОЛІТИКИ, ЛІТЕРАТУРИ Й ЖИТТЯ

Виходить що неділі. — Менших рукописей не звертаєть ся.
Адреса: Wistnyk, Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 6.
Телефон: 13430. Чек. конто: ч. 107.090

Передплата: річно—20 К., 10 карбованців; піврічно—12 К.
6 карб.; квартално—6 К., 3 карб. Ціна поодинокого числа
50 сот., 50 шаг. Зміна адреси 50 с., 50 шаг.

У рік. Ч. 38.

Відень, 22-го вересня 1918.

Ч. 221

Рано втомлюватись.

Під сим заголовком умістив в київській „Робітничій Газеті“ з дня 17. вересня с. р. статю В. Винниченка, яку подаємо тут в цілости, з огляду на її переважний зміст і велике імя автора. В. Винниченко — се найбільший український письменник, провідник українських соціалдемократів, один з головних будівничих Української Держави. Був він першим українським міністром президентом, з його іменем звязано відновлення української державности. Його голос святої тривоги за долю України повинен найти відгомін в кождім неспаскудженім російщиною і псевдоінтернаціоналізмом українським серці і підняти всіх вірних синів України до творчої, реальної й розумної праці над укріпленням Української Держави.

Статя Винниченка звучить:

„З кождим днем росте до нас любов наших любих милых братів — руських. Палка, непереможна, надзвичайна любов! Вони тисячами кидають свій край, свою батьківщину; міняють призвища; з ризиком попасти ся в руки совітських властей перебірають ся через українсько російський кордон; записують ся навіть в українське підданство, підроблюють пашпорти, все те роблять тільки для того, щоб добрати ся до України.

„Іменно, „добрати ся“, допасти ся, всмоктатись, вгризтись в тіло нашої молоді Держави. Цілі потоки братів-руських, братів-малоросів, братів підроблених, сфальшованих Українців плывуть на нашу землю. Гемороїдальні, випробовані, патентовані знавці поліцейсько-жандармського режиму; забраковані кандидати в царські міністри; недорозстрілені недобитки імператорського двору; зажурені, висхлі від туги з торбосхожими черевами колишні поліцейстри, губернатори, сенатори; тощі публіцисти всяких рептілій; поети з монокліями, з гнилятинкою; одставні лідери різних воздихаючих за реакцією партій; жваві спекулянти з акулічними пащами.

„Як висхлі з голоду, люгі, пекучі блощиці, сунуть й обсіпають нас сі виборні, кваліфіковані екземпляри найчорнійшої реакції. Одні, славно плямкаючи голодними, слинявими, синіми губами, обсіли шедро розкладені перед ними казенні пироги й уминають їх з таким радісним гарчанням, що мороз йде по всій Україні. Другі, розставивши акулічі пащі, весело вирячивши нахабні очі, смачно глитають дурну українську рибку, велику й маленьку. Треті, набравшись сил, піджививши недокровні ноги, прожогом нишпорять по всіх закутках, винохують революцію та українську свідомість, хапають їх, таскають, гризуть. Четверті, обнувавши

по теплих, людних куточках чепурненькі редакційні павутиння, тихо поважно ловлять українських мушок. А лідери партій тим часом бігають по прийомних, через задні ходи завязують вузлики, протягують ниточки, мотузя, шворки, оплутують, забувають кілька — словом, жваво, заклопотано, з веселою надією в серці роблять підготовчу роботу.

„Правда, вони всі роблять підготовчу роботу. Вони всі так жагуче, так неподільно люблять Україну, що ні за що не хотять відділити її від неделімої. І в відповідний час, коли інтернаціональна банда чехо-словаків протопче плях через трупи Совітської Республіки для обережної гальвантюдентельменської антанти на Україну, вони всі, сі любі брати, всі отей акули, лідери, поліцейстри, журналісти, міністри, всі разом, дружно, з співом „Боже, Царя Храни!“ і „Бей нѣмцевь!“ вхопившись за підготовані лідерами мотузочки, потягнуть підготовану, оплутану, безсиду, безпомічну Україну в обійми антанто-монархічної, єдиної, неделімої тюрми. О, як вони жагуче, як нетерпляче, приставивши до чола руку дашком, вдивляють ся на північ і на схід, ждучи своєї Заступниці. Вони, правда, озирають ся й на захід, приємно, улесливо посміхають ся, шопочуть на вушко, топчуть ся під ногами, вимахують хвостами і роблять вигляд цілком покірних, цілком відданих звірят. Але се так, на всякий випадок та для одводу очей.

„А вся надія їхня на антанту. Ах, як міцно здупать вони тоді нас у своїх братніх обіймах! Як славно вони гатитимуть підкованими антантою закаблуканими оплутане пошматоване біле тіло молоді Рабині, яка посміла вирватись на волю. Коли вони вже тепер наступають немов навмисне йй на груди, коли тепер показують йй і язика і кулака, коли тепер часом любовно пальчиками натискають на горло, — то шож буде тоді? Що тоді буде, коли за їхньою спиною стоятиме самовдоволенний Джон-Буль, напрактикований з Ірландцями, Бурами, Індіями по части „опредѣлення“ націй? Про се варта подумати. І подумати добре, без тої апатії, яка налягає останніми часами на українське громадянство. Нам не можна, небезпечно піддаватись апатії.

„Небезпечно втомленому подорожньому в хуртовину піддаватись бажанню сісти спочинуть, — замерзне, заковеніє і піде на поживу вовкам, собакам, воронам. А круг нас добра хуртовина. І вовчики-братіки так славно клацають зубами, чорні ворони так нетерпляче крякають, кружляють над головами. Ні, ні. Нам ще рано втомлюватись, спочивати, вдаватись в апатію!

„В початку нашого визволення ми йшли дружним, єдиним національним фронтом, цупко, міцно взявшись за руки. Нас пробували „брати-товариші“ розеднати, розбити. Вони нас всякими способами шпигали, шарпали за руки,

розтягали, сварили, їм треба було прорвати наш фронт. Се не вдалось їм і через те удалась наша справа — національно-державне визволення нашого народу. Тепер на поміч „братам-товаришам“ пугнули „брати реакціонери“. Збившись у дружню зграю, вони невідступно ідуть за нами, хапають за ноги, виють, наскакують і жадно ждуть слухного часу, коли можна буде накинутись і загрязити, заклявати, розшматовувати нас. Ні, ні, небезпечно сидати, розлучатись. Навпаки, ще тісніше треба зеднатись, збитись в один непроривний фронт. Коли на початку нашої трудної путі нам се було необхідно, то тепер тим паче мусимо йти разом.

„І ми, соціал-демократи, мусимо, може, більше, ніж хто другий. Для нас національне визволення є найреальніша потреба. Без сього ми, як партія українського робітництва, існувати не можемо, а робітництво наше без національного визволення буде духовно покаліченим недоростком, попихачем у старшого брата, нездатним до самостійної акції, до ініціативи, до дальшого розвитку.

„Ми, соціал-демократи, мусимо так само, як і весь час нашої боротьби за волю, виявляти найбільше енергії й завзяття. Як в Центральній Раді ми не давали провокаційним рукам розірвати наш фронт і тим знесилити нас, так і тепер мусимо скріпляти, зміцняти, електризувати своїм духом втомлені ряди наших національних товаришів. Так само, як тоді, так і тепер, не поступаючись нічим з своєї програми, зєднавшись на певних умовах в „Національний Союз“, ми мусимо дбати про те, щоб ні одне місто, містечко, село, ні один куточок загроженої, оточеної ворогами України не лишився не зеднаним в сю всенациональну організацію. На нашу державність, на нашу культуру, на нашу мову, на нашу душу й тіло робить ся отвертий замах. Вовки вже настільки „обнагльбли“, що хапають за ноги.

„Але памятаймо, що вовки боять ся вогню і світла. Вогнем у них, проклятих! Побільше вогню і світла, побільше запалу, віданости, бадьорости, веселости духа. Вовки й ворони боять ся людського сміху, енергії, твердого голосу. Вони — богузи, вони сміливі тільки з знесиленими, з утікаючими в темноті, в пітьмі. Отак, розкласти більше огнищ любови до нашої визволеної Рабині, треба кидати в них серце своє, мозок, нерви, все, що в кого є, і рятувати Рабиню — Матір, оточену розлюченою зграєю „братів“.

В. Винниченко.

Український Національний Союз.

В ч. 33 „Вістника“ подали ми в „Вістях“ платформу Українського Національного Союзу. Метою Союзу є утворення міцної самостійної Української Держави, боротьба за відповідальну перед парламентом владу на Україні, боротьба за демократичний виборчий закон в усі установи й оборона прав українського народу й Української Держави в міжнародній сфері.

Про організацію Союзу та про надії, які покладають ся на него, знаходимо в київській „Новій Раді“ статтю п. А. Ніковського, з якої подаємо тут найцікавіше.

„Український Національний Союз — пише п. Ніковський — треба вважати за останній час явищем найбільшого почуття національної самоохорони. В Український Національний Союз входять українські соціалісти-революціонери, соціал-демократи, соціалісти-федералісти, трудовики, соціалісти-самостійники, потім в Національним Союзі представлені такі організації: селянська спілка, всеукраїнська учительська спілка, юридичне товариство, союз залізничників, поштово-телеграфний союз, лікарська спілка, галицько-буковинська рада, холмський комітет, кирило-методіївське брацтво і мають увійти: центр. кооперативний комітет, бюро професійних союзів, „Селянська Громада“, центральна „Просвіта“, всеукраїнський земський союз, спілка лікарських помічників, політичний „Червоний Хрест“ та інші організації. На про-

вінції вже засновують ся філії Національного Союзу, як наприклад велика організація одеського округу, заснувались філії в Винниці, в Кременчуці, в Кам'янці Подільському, в Полтаві. Про Винницьку філію відомо, що вона являєть ся копією Головної Ради Національного Союзу, бо туди входять всі місцеві організації з додатком таких, як „Просвіта“, народня управа тощо, через те, що вони мають „повітове“ значіння, поширюючи свою діяльність на весь повіт. Так само в склад Винницької філії увійшли центральні управління кредитової та споживчої кооперації.

Платформа Національного Союзу може бути без жадного примусу прийнята всіма свідомими громадянами України. А порозуміння всіх українських партій від лівих до поміркованих і організацій від пролетарських до конфесійних, окрім того, що об'єктивно вказує на небезпечне становище національної справи для українського народу, ще й являєть ся дуже позитивним знаком української солідарности і живої енергії тих сил, які вважали ся приєпанними чи ослабленими.

Від нині український національний фронт можна вважати єдиним, цілим і тепер, в сю хвилю, коли скінчила ся організаційна стадія в центрі, настав час провадити реальну роботу: з одного боку треба організувати провінцію для державної роботи, а з другого повести ту політичну лінію, котра наблизить нас до здійснення платформи Союзу. Головні чинники політичної рівноваги на Україні: п. гетьман і Німці повинні зрозуміти державну рацію основних домагань Національного Союзу і знайти якесь порозуміння, котре привернуло-би народні маси до свідомої участі в державнім українським будівництві. Сама по собі платформа Національного Союзу являєть ся певним компромісом українського організованого громадянства, далі якого вона не може піти, тому незалежно навіть від усяких політичних порозумінь і реальної політики, Національний Союз матиме своє внутрішнє велике національне значіння при всяких політичних бурях і можливих поверотах колеса історії.

Стільки п. Ніковський про Український Національний Союз.

Є се річ незвичайної ваги об'єднання всіх організованих українських громадських сил, в цілі спільних виступів в обороні загроженої української державности, але чи відповідну до сього вибрано форму — над сею справою можна-б дискутувати. Нам здаєть ся, що організаційна форма Союзу є затишка, неповоротлива, що в нього непотрібно втягають ся такі організації, які нічого спільного з політикою не мають і не повинні мати, як просвіти, кооперативи і т. ин. Не сею дорогою повинна йти мобілізація громадських сил для політичної боротьби, а дорогою поширення і зміцнення політичних організацій, пристосованих до реальних обставин життя, а не витаючих в хмарах теоретичности і принципіальности, як се є майже з кожною з існуючих українських політичних партій.

В оборону державних прав української мови.

В зрусифікованім українським Державнім Сенаті порушувалось питання про признание російської мови поруч української державною мовою України. Проти сього повстала вся українська преса, всі українські громадські організації, а Український Національний Союз видав з сього приводу таку відозву-протест:

„Тою силою, що виявляє індивідуальність народу, забезпечує не тільки інтелектуальний, але й державний його розвиток, об'єднує в один державний союз народні маси, безумовно являєть ся мова народня, ся, по словам нашого історика М. І. Костомарова, „душа народа“. Поки живе мова народня — живе і сам народ, живе й ідея його суверенности. І се добре розуміли всі народи, які бороли ся за свою волю, за свою самостійність.

Вважаючи на се вороги українського народу і його державних прав здавна вели свій наступ на українську мову, вживаючи всіх заходів, щоби спинити її розвиток, її зріст. Такі заходи ворогів українства завше хвилювали українське громадянство.

Зараз, коли Україна поветала як держава, здавалось би, що українська мова повинна придбати в державі нашій те місце, яке вона, як мова значнішої більшості всього населення країни, по праву мусить займати, себто бути мовою державною.

Але, не вважаючи на се, вороги української державности, користаючи з тої атмосфери, яка зараз запанувала в урядових колах, разом з одночасною байдужністю деяких представників вищої урядової влади до сього надзвичайно важливого питання, а по часті і при явній декого з них допомозі, вживають всіх заходів, щоби відняти у мови української ті права, які їй належать ся на Україні по праву, яко мови державної; вони силкують ся надати на Україні права державної мови — мові руській, або принаймні завести такий порядок, щоби за державну мову вважались в Українській Державі дві мови — українська і руська.

Маючи на увазі, що в незалежній і самостійній Українській Державі суверенного українського народу на власній його території по праву повинна бути державною мовою лише мова українська, Український Національний Союз висловлює своє надзвичайне обурення і рішучий протест з приводу заходів ворожих українству елементів, які в своїй злосливості і ненависти до українства зважають ся зараз робити замах на саму основу українського національного життя і державних прав українського народу — українську мову. Національний Союз нагадує, що Українці ні в яким разі, ні при яких обставинах не відступлять від принципа, на підставі котрого в Українській Державі державною мовою повинна бути лише мова значнішої більшості населення всієї країни — мова українська.

Звертаючи на сі замахі ворогів українства саму пильну увагу українського громадянства і всього українського народу, Національний Союз певен у тім, що український народ в сій найважливішій з справ — в обороні прав свого слова, своєї мови, зуміє дати належний опір ворогам українства і виявить ту єдність, силу і духову міць, якої вимагає важливість справи.

Одночасно з сим Національний Союз зазначає, що справу про державну мову повинно розв'язати таким способом: 1) необхідно, щоби негайно був виданий законодавчий акт, на підставі котрого в Українській Державі ясно і точно раз на завше за державну мову вважалась би мова українська; 2) щоби в сьому акті був ясно зазначений термін, до котрого всі урядовці і служачі в громадських установах України, які ще не знають української мови, повинні її вивчити і потім, після сього терміну, обов'язково вживати сю мову на службі; 3) на державну і громадську службу приймати тільки тих нових служачих, котрі знають українську мову. Всі ті з урядовців і служачих, котрі до сього терміну не будуть знати української мови, повинні негайно покинути свої посади, які б посади вони не займали, бо нехтування з боку урядовців і служачих сею справою дасть певну підставу для висновку, що вони, займаючи свої посади на Україні і користуючись правами громадян Української Держави й її захистом, не поважають самої ідеї української державности і прав народу, серед котрого вони живуть і котрому по ширості повинні служити.

За такий термін Національний Союз вважає призначити один рік від дня проголошення самостійности України, себто один рік від 9-го січня 1918 року.

В інтересі мира.

Думці про мир, яка тим сильніше росла, чим довше війна затягала ся, надало австро-угорське правительство конкретні форми. В окремішній ноті самого австро-угорського правительства з дня 15. вересня, висланій до всіх воюючих держав, значить також до власних союзників і переданій неутральним державам і папі римському, просить воно воюючі сторони зійти ся в неутральній країні для необов'язуючої обміни поглядами в справі загальних засад і подрібних условин будучого мира. В своїй ноті австро-угорське правительство пропонує, щоби дві категорії справ обнято довірочною і необов'язуючою обміною поглядів: передовсім сі „загальні засади, які мають послужити основою будучому мирови і будучим відносинам між державами“, а по друге — значить після порозуміння щодо сих загальних засад, конкретні квестії, значить територіяльні, спірні між воюючими сторонами. „Надіємо ся, — сказано в ноті — що проти такої обміни думок не піднесе сумніву ні одна з воюючих сторін. На нашу думку всі воюючі сторони обов'язані перед людськістю спільно розслідувати, чи тепер, після стільки літ повної жертв, одначе нерішеної боротьби, якої цілий хід вказує на дорогу порозуміння, не було б можливо покласти кінець страшним боям.“

Яка буде доля сеї миролюбивої австрійської ноти — не відомо. Одначе пильно реєстровані в австрійській пресі голоси антантської, передовсім англійської преси, не ворожать нічого доброго. Антантський голос сумління — преса ставить ся до бажання ноти на скликання необов'язуючої конференції державників воюючих сторін вповні негативно. „Westminster Gazette“ бачить в ноті прямо хитрість; вона каже, що Німеччина послугуєть ся Австро-Угорщиною, якої вона поручила так довго „робити мир“, поки Німеччина не переорганізує своєї армії. Інші часописи кажуть, що доти не може бути бесіди про мир, доки центральні держави не згодять ся на 14 точок відомої програми Вільсона, а „New York World“ пише, що якщо Німеччина бажає мира, нехай просить о нього. Англійська „Pall Mall Gazette“ висловлює погляд, що антантські мирові условини, подані до відома Льюїс Джорджем і Вільсоном не можуть становити предмету дискусії. Вони можуть бути прийняті або відкинені.

В такім тоні промовляє з малими виїмками ціла антантська преса. Таї не тільки вона. З трьох головних осередків антантської могутности, з Лондону, Вашингтону й Парижу роздали ся непримиримі голоси визначних антантських державників. Лорд Бальфур в довгій бесіді заявив представникам британської преси, що ні Англія, ні ніхто инший з антантських союзників не піде на австрійську пропозицію, бо центральні держави ніяким чином добровільно не схотять погодити власних прав з інтересами инших народів. Ще гостріша відповідь американського державного секретаря Лянсінга; він заявив іменем Вільсона, що Америка не годить ся на ніяку пропозицію конференції, бо її погляди на мирові условини вона вже не раз проголошувала. Є се очевидно ніщо иншого, тільки підчерплення слів Бальфура і означає тільки те, що під сю хвилю нема ніяких витягів на мир. Французький прем'єр Клемансо виголосив таку войовничу бесіду, що згода Франції на австрійську пропозицію виключена.

Все таки треба виждати на офіційні відповіді всіх сторін, навіть якщо вони в справі сеї мирової ініціативи безнадійні. Певна річ, що для порішення, яке прийдець ся антанті перевести у відповідь на ноту Австро-Угорщини, важні будуть два моменти: надії, які коаліція прив'язує до дальшого розвитку воєнних подій, а також вражіння, яке сей мировий крок австро-угорської монархії зробить серед населення антанги, з настроями якого рішаючі круги антантських держав будуть мусіти числити ся.

Календарні клопоти на Угорщині.

На Угорщині чотири народи належать до східного обряду: Українці 300.000 душ, Маляри 220.000 (з сего числа 50.000 православних), Серби 500.000 і Волохи 3 мільони, разом 4.020.000 душ. Вони всі уживали старий юліанський календар, мимо проб заведення григоріанського, аж до минулого року. Війна привела і в сій точці зміну; щоби сильно протиділати східному світови, репрезентованому царською імперією, угорський уряд щораз більше змагав запровадити відокремляючий від того світа григоріанський календар, і се на цілу область Угорщини. І так рішено завести його для всіх чотирьох народів, та по довгий плутанині вишло таке, що заведено його тільки для Русинів, а решта остала по старому. З сього розбиття вийшло велике невдоволення, яке серед угорських Русинів виявляєть ся тепер в двох грізних явищах: соціально-церковнім і політичним, останнє носить на собі просто українські ціхи!

Справа заведення нового календаря для угорських Русинів тягне ся вже від 200 літ. Єпископ Юрій Бізанці, іменованій Римом 1718 року на престол мункачівської дієцезії одержав від своїх начальників явний приказ завести новий календар в церковнім життю Русинів, які недавно перед тим, приневолені віденським правительством, прийняли унію з католицькою церквою. Бізанці пробував перевести приказ, одначе се йому не вдалось: майже ціла сусідна половина дієцезії (Берег, Угоч, Мароморш) кипіла ізза унії, не хотіла її признавати; попи й нарід бунтували ся, вибирали собі окремих православних єпископів, не хотіли перекинути ся „папішами“! Такий стан тривав аж до 1761 року, коли вкінці на строгий приказ Марії Тереси, запровадили унію просто військовою силою, особливо в Мароморші, і цілий рух позірно здавили. Православні тенденції жили тут і на далі, ярким доказом сього були змагання Мароморшан заснувати православну церков в 1894 і 1904 році, а найголоснійше явище того руху бачимо в 1913 р., в так званім процесі схизматиків у Сиготі, на чолі з Кабалоюком та гр. Бобринським — процесі, який нароби́в був багато галасу й поза межами Угорщини.

Не вдало ся заведенне нового календаря ні Бачинському (1790), ні Панкевичови (1871), хоч їх іменованне на єпископства було тісно звязане з умовою календарної реформи. А се тому не вдало ся, бо в самім Мароморші були і до нині є також і Волохи, яким ніхто не докучав реформами, решта Волохів в Семигороді і Серби жили також без сього клопоту, а також в сумежній Молдаві та Польщі (пізнійше в Галичині та на Буковині) оставав старий порядок ненарушимо. З огляду на сі зовнішні обставини реформа була неможлива, а ще більше з внутрішніх причин: нарід уважав тоді і до нині таки уважає реформу календаря як зломанне своєї віри та простим „папіжком“, себто боїть ся втратити східний обряд на користь латинського. Таку причину добачують в русі не ознакомлені з ділом, але є ще й інші. Впрочім таке саме становище українського народу супроти календарної реформи також в Галичині і се зрозуміла річ; аджеж там через католицизм грозить йому польонізація і на відворот через польонізацію заведенне латинського обряду. Одначе календар не грозить угорським Русинам мадяризацією, бо після народньої термінології мадярською вірою є кальвінська, а все таки вони безпокоять ся і кличуть: „Вертніть нам наші свята!“ Видно, що в цілім русі нема й крихітки політичного елемента; таж вони політично зовсім не вишколені, не організовані, тому й сей рух і їхня ремонстрація мають своє джерело в справі сумління, в справі релігії. Безуспішні були старання поміркованого владики, Юлія Фірцака, попередника теперішнього А. Паппа; останній таки скочив у воду з реформою і розхвилював усю свою паству. Іменно Фірцак розпорядив був два рази голосуванне в справі заведення календаря. Першив раз голосували попи на своїх соборчиках ще 1897 року, а тоді з 48 деканальних округів було 47 за реформою, один проти неї; другий раз звертав ся

Фірцак 1907 року просто до громад, але вже тоді воля народу показала ся в таких збентежуючих цифрах, що з 400 приходів було за реформою ледви 24, а решта проти неї! Значить, коли інтелігенція голосувала в календарній справі зі знанням астрономії, то вона майже в цілости була за реформою, але коли запитано нарід, він рішучо відкинув всяку реформу. А се з якої причини? З тої простої причини, що угорський нарід виробив собі ще перед століттями свій календар на пальцях (наслідком своєї неграмотности) і так жив ся з ним, що йому й до нині не треба друкованого календаря: він вміє найточнійше вирахувати вперед або взад всі свої свята на пальцях. Вихідною точкою уживає він Різдво, як стале свято і на сій основі він уладив собі поруч церковного також і цілий господарський календар на протяг цілого року; на його основі він приділяє собі всіляку полеву і домашню роботу ярмарки, виплату челяди, пости й говізня, сплату податків і т. д. Саме сей психологічний момент є важним у сьому календарному русі, а не релігійна точка! Значить нарід через зміну календаря почуваеть ся покривдженим в системі своєї господарки, покривдженим в своїй спадщині господарських наук і обчислень, які тепер ізза нового календаря всі поперемишувані — перемишані до неможливости так, що нарід не вміє вже орієнтуватись щодо порядку своєї щоденної роботи.

Церковні провідники знали дуже добре вже з гори вислід народнього голосування, одначе не числили ся з таким опором. Фірцак сховав акти в свою писарню, а внішній світ, який через газети по цілому краю вже від десятків літ займав ся справою сеї реформи, чекав-чекав, та не дочекав ся реформи. Осторожній Фірцак не відважив ся на зміну календаря.

Між тим вибухла війна. Найсильнішим ворогом монархії була Росія, з якою вязали угорських Українців обряд, календар і кирилиця. Розумієть ся, угорськом правительству видавала ся отся хвиля найбільше пригожою на знівеченне тих лучників. Найперше видано приказ усунути кирилицю зі всіх народніх шкіл і з преси, а після сього прийшла черга на календар. Пряшівський та Мункачівський єпископи довірочно одержали від правительства запевненне, що зміна календаря переведеть ся і то урядово, заразом і рівночасно не тільки в Русинів, але й у Волохів та Сербів. Було загально відомо, що владку неуніяцьких Волохів, Манбру, представлено у Відні до затвердження на метрополію тільки під тою умовою, що він має перевести для своєї пастви реформу календаря. Знаючи про се, єпископи пряшівський Новак і мункачівський Папп видали приказ запровадити новий календар від 24. червня 1917 на Іван день. Так і стало ся: на превелике здивуванне й огірченне народу змінено календар і порядок празників. Одначе приреченне Манбри показало ся по словам приповідки „Обіцянка — цяцянка, а дурному радість“ таки цяцячкою: Манбра, ставши митрополитом прилюдно висловив ся, що він боїть ся заводити реформу, тому треба подождати, а справу відложити. В Сербів і мови про се не було. Тимчасом архієрей сусідніх галицьких одновірців вернув з російської неволі і скасував запроваджену там еп. Хомишином реформу календаря, а угорські Русини опинили ся отже самі, в ізолюванню, в болоті! Розумієть ся, вони відразу поставили ся рішучо проти реформи: в Мароморші не ходять до церкви, святкують по давньому, домагають ся, щоби їм окремо свячено пасху, а церковні треби відправляють ся стало в присутности жандармів. В інших комітатах трохи спокійнійше, але все-таки страйкують, приписану властями данину попам не платять, старі свята по своїому й далі святкують, значить полевої або іншої роботи не роблять, з наємними богослуженнями (що за гроші правлять ся) звертають ся до волоських попів і з обуреннем на кождому кроці нарікають: „вертніть нам наші свята!“ А правительство умиває собі тепер руки, що мовляв, ізза якихсь 300.000 Русинів не хоче взрушити та проти себе збурити 3 мільони Волохів і пів мільона Сербів.

Заступників своєї справи поміж попами угорські Русини не найдуть. Найшло ся тільки двох таких, що новому поряд-

кови не безумовно повинувались: один, по його словам, з причин сумління зрік ся парохії, відкинув навіть пенсію, а другий — небіщик вже Михайло Артим Маковицький, парох в Шармові і одинокий посол до угорського Союму, ладив ся внести письмений рекурс через Відень до Риму, в яким доказував, що по церковному праву до переведення такої реформи одиноко компетентним форумом є Рим, а не єпископи. За його намовою і відомом їздила також депутація кількох селян до папського нунція до Відня, як відомо без успіху; одначе наслідком сього попов нещасливець в карне слідство, переслідування і в таке душевне напруження, що нагло сими днями помер.

А нарід і далі ворухить ся і страйкує. Панував погляд, що реформа перейде найгладше в таких селах, де людність мішаного обряду, де живуть побіч себе ісповідники латинського і грецького обряду, а в дійсности показало ся, що впертість народу там якраз найбільша. Вже першого дня, 24. червня люди були дуже схвильовані: латинська церков не знає свята Івана, тому її ісповідники робили по полю як у звичайний день. Тимчасом Русини приневолені були святкувати, тому самі не знали, чи вони католики, чи православні, чи уніїти. Впрочім вони твердо переконані, що сей новий порядок не буде довго тревати, бо, мовляв, як цісар Вільгельм накрутив показчик годинника на одну годину вперед, так і новий календар буде в ужитку тільки протягом війни, а потім вернет ся давний. Сама собою не лиха думка: є се золотий міст також для церковної власті, щоби могла розпорядок пофнути і без сорому привернути старий лад.

Значить, наслідки заведення нового календаря для угорських Русинів проявляють ся головню на соціальним і релігійним полі, та показують ся вже також політичні наслідки. Зрозуміло само собою, що покривджений нарід шукає захисту і в політичних чинників, тому давнійше удавав ся то до Сербів, то до Бобринського в Росії. Тепер додають йому відваги його брати Українці, галицькі, буковинські і то наслідком війни. Іменно в Мароморніш, в окрузі місточка Тячова стояв більше двох років буковинсько-український полк, якого православні подеві курати заспокоювали всякі церковні потреби невдоволених угорських Русинів, навчали їх і підкріпляли. Але ще більший вплив зробила на них довга присутність самих українських жовнірів: зносили з ними викликали народне почуття. Критикуючи поведінку своїх угро-руських попов, раз-у-раз дають вислів свого політичного думання в таких словах: „Нам до тепер морочено голову, що ми Мадяри, давнійше морочили нам попи голову, що ми Москалі, але тепер ми вже знаємо, що ми Українці. Аж тепер знаємо, хто ми такі!“

Впрочім, українське освідомлюванне простого народу починало ся вже від самих початків війни. Жовнір Угро-Русин на запитанне свого офіцера: хто ти? — відповідав по давньому: „я Русин!“ „А так? то ти визнаєш ся тим самим, що сей, який сидить проти нас зі зброєю в стрілецькім рові? Маєш!“ То зліва, то зправа обривають ся йому прочуханці. Відняк Руснак випрошуєть ся, що він не такий руський, як онтой Руский, але ніби такий, що й галицький Українець. „Визнавай ся радше Словаком, чим Українцем, то не будуть тебе бити!“ Неборак собі се й затямив і так навчив ся зего, що він Українець. Впрочім з військових книжочок всюди зникла давна нотатка „Ruthen“, а на її місце дійсно записуєть ся всюди: „Slovak“. Знова баламуцтво! Одначе Русина се не болять. Народна справа для него менше важна, чим церковно-календарна, бо перша для нього новина, а друга — се стара спадщина, якою дорожить ся. Що правда, він виносить з війська неоднакові лекції. Українські жовніри з Галичини піддають йому духа, і поводять ся з ним далеко приязнійше, чим німецькі і мадарські товариші...

Великдень нового стилю вже пройшов, а Мароморощук ладить ся щойно купувати муку на пасху. Коли вже надходить велика субота, в кождім селі появляєть ся відділ війська. Нічого! Таке вже було, певно чатують... У великодну неділю по старому календарови гудуть дзвони

на службу Божу, нарід сиплеть ся з пасхою, ковбасами, яйцями, маслом під церков; пан-отець відспівує звичайну недільну відправу тай хоче йти домів. Не хоче святити пасхи. Тоді виступає командант війська і держить їм таку коротеньку промову: „Дорогі Братя! Дуже нам приємно, що ви так дбаєте про військо й так много поживи для нас поприносили. Дякуємо вам гарненько за ваше серце, а якщо й на другий рік будете такі жертволюбиві, як нині, то прийдемо до вас й на „нарік“ (на другий рік) по ваші дарунки! Після сих слів воляки позахоплювали всякі колачі, ковбаси і баранину з хлопських кошів і пішли з села. Так причучують мароморощьких Руснаків до нового календаря...

N. N.

Сер Роджер Кезмент.

(1864—1916).

3. серпня 1916 р. о 9. годині в ранці на дворі пінтаувільської в'язниці повішено одного з найпалкйших ірландських патріотів та національних діячів — сер Роджер Кезмента. Оскаржений авліійським урядом в державній зрадї, суджений на основі перестарілого авліійського закону з перед 565 років, формальна управненість якого в сій справі була квестіонована навіть визначними авліійськими правниками. Кезмент очевидно був засуджений на смерть.

До кривавої мартирології ірландського народу прибула одна нова жертва, поглиблююча ще більше фатальну безодню поміж ірландськими національно-самостійницькими прямуваннями та ненаситним молохом авліійської державности.

Саме минуло два роки від сього сумного дня, коли так трагічно скінчив життя ірландський діяч й патріот, єдиним „злочином“ котрого було те, що він бажав свободи й незалежности своєму народови, який він любив більш ніж своє життя. Справа й процес Кезмента не є чимсь виїмковим підчас сеї війни: навпаки, з сумом треба сконстатувати, що сього роду події стали ся у звязку з війною дуже типовою появою наших днів. В них, мовляв, символічно та вельми плястично уявлюєть ся безкрайна й бездонна глибень між державним автократизмом пануючих й національно-визвольними прямуваннями поневоленних народів.

В них найяскравійше проявляють ся все фарисейство й облуда тих гарних кличів й гасел „національної свободи“, „визволення поневоленних народів“, „захисту малих народів“, котрими так злочинно й невідвічально маніпулюють політичні верховоди обох воюючих таборів, які страшенно „захоплюють ся“ або „співчувають“ національній недолі з а к о р д о н н и х поневоленних народів, а рівночасно пинічно та безсоромно гноблять або ріжними способами переслідують національних діячів та провідників с о ї х народів-кріпаків.

В кривавій атмосфері всесвітньої війни „державна зрада“ стала ся страшенним привидом-вампіром, виснажуючи без кріхти чуття — безборонні й опутані кайданами чужої державности поневолені народи.

Чейже нема тепер по обох боках фронту ані одного народу, без своєї національної ірреденти за кордоном та під патронатом ворожого воюючого табору, без власних „державних зрадників“.

Польські й українські легіони, далі ірландські й флямандські ірредентисти по боці центральних держав; Югославяне, Чехословаки, Італійці й т. д. на стороні антант, се трагічно-сатирична ілюстрація до повного банкрутства вмираючої старої д е р ж а в н о с т и, яка не потрафила помирити ся з визволюючою ся та прямуючою до нового життя нацією й була здебільшого та переважно її жорстоким катом та гнобителем...

В сій тяжкій атмосфері нерівної боротьби поневоленних народів з пануючими державами — справа й особистість Р. Кезмента набирають чималого симптоматичного та актуального

значіння, й тому отже заслугоють на загальну увагу. З цього загально-політичного, так-би сказати, погляду й нас цікавить вона й тому писатимемо тут про неї.

Перед мною лежить часова політична публікація: Sir Roger Casement. Ein irischer Märther (ірландський мученик) з передмовою німецького вченого Ф. Шімана. На обгортці портрет цього ірландського патріота з власним автографом. Гарна людина з мрійним обличчям, сумними очима, які дивлять ся кудись геть далеко. Се „державний зрадник“, злочинець, ребелянт, якого найконституційніша держава Європи повісила для власного спокою. Се зробила Англія, яка вступила активно до сеї війни, щоб боронити інтересів малих і поневодених народів. „Зелений острів“ та Ірландці певно з погляду англійської державної політики не належать до сих двох категорій й тому ірландські національно-визвольні прямуювання трактують ся як злочинний бунт, котрий слід як найсуворіше карати й переслідувати.

Така вже чудацька логіка держав що до хатніх національних справ.

Понад 20 літ був Кезмент визначним урядником англійського міністерства закордонних справ. Його заслугою й заходами були здемаковані страшенні жорстокости супроти тубольців Конго та перуанських Індіців, працюючих на кавчукових плантаціях. Він був дуже поважним політичним діячем Англії. Англійська преса називала його „найліпшою появою в історії нашої (себто британської Н. В.) імперії.“ Бувший англійський міністер закордонних справ Е. Грей з приводу успішної акції Кезмента в справі перуанських Індіців зазначив, дякуючи йому, що „се перший раз за 6 літ його політику зрозуміли й єдино в цьому окремому випадку вона з успіхом була переведена.“ Англійська корона за заслуги Кезмента для британської держави дала йому в 1911 р. шляхецтво.

Така була політична карера державного зрадника й злочинця Р. Кезмента.

В 1913 р. він пішов у відставку, щоб зовсім та виключно віддати ся національній праці для власного народу та рідного краю. Від цього часу датуєть ся історія його „злочинности“, котра привела відтак цього ірландського патріота на лаву обжалуваних а звідти й на шафот.

Фактичний бік справи Кезмента докладно був зясований в пресі у звязку з його процесом. Тому про се зайво було би тут знову писати. Цікавішими є ідеологічні та психічні моменти в сій справі, на що ми саме й хочемо нище звернути увагу.

В цитованій вже тут вище часовій публікації про Кезмента є під сим оглядом чимало цікавого матеріалу у виді його листів, коментарів до публіцистичних писань*), відтак промов та заяв на суді.

На дальших сторінках цього нарису ми головню нею будемо користувати ся.

Ще на передодні війни, Кезмент що до ірландської справи приходить до визначної протиполітичної й поруч з сим до німецької орієнтації. Під сим оглядом вельми цікавою є його стаття: „Ireland, Germany and the Next War“ (Ірландія, Німеччина та майбутня війна), написана у відповідь на аналогічну статтю відомого англійського письменника Конен Дойля: „Great Britain, Germany and Next War“.

В ній Кезмент таким чином пояснює свою роллю й погляд на ірландське питання:

„Я ніколи не проповідував зради та не нацьковував Ірландії супроти Англії. Я захоплював ся мирно, але всім та

*) Друком вийшли вони в німецькому перекладі у збірці: Gesammelte Schriften (Зібрані твори). Irland, Deutschland und die Freiheit der Meere und andere Aufsätze (Ірландія, Німеччина та свобода моря й інші нариси). Dissen, 1916.

кождому говорив, хто мене запитував про Ірландію, що я хотів би бачити свою батьківщину вільною, що не має на се ніякої надії для неї під англійським пануванням або доки існує між ними політична звязь й якщо колись будуть вигляди бороти ся за справу Ірландії, я ніколи не відвернусь від неї плечима“.

Се протиполітичне становище Кезмента є дуже характеристичне для політичної його орієнтації. Він часто підкреслює та мотивує його у своєму листуванні й в публіцистичних писаннях.

Напр. в статі: „Чому я прийшов до Німеччини“ Кезмент зазначає, як систематична протиполітична політика Англії згодом все більше та більше переконувала його в тому, що „англійське правительство однаково ліберальне чи консервативне не зможе ніколи справедливо поводити ся супроти Ірландії.“

Тому Кезмент був очевидно проти угодової політики Ірландії супроти Англії, був рішучим ворогом ірландсько-англійського уніонізму та прихильником повної ірландської самостійности. Він закидував неширість ірландським угодоцям à la Редмонд, котрі в англійському парламенті хотять полагати Ірландську справу. Кезмент був тої думки, що її можна полагати лише у вільному й самостійному ірландському соїмі.

Англія для цього ірландського патріота є втіленням глитайського імперіалістичного егоїзму, прямоючого до загартання цілого світу й безоглядно руйнуючого та винищуючого все, що стоїть на перешкоді до здійснення сеї її заповітної мрії. Ірландія-ж саме найгірше й найстрашніше відчула на собі всю жорстоку безоглядність цього експанзивного імперіалізму британської держави. З цього приводу Кезмент писав своєму приятелеви американському журналістови Байтладови: „Англія дійсно зруйнувала Ірландію: морально, фінансово й фізично. Вона весь нарід здеградувала й здеморалізувала; взяла йому його мову, його культуру, його музику — словом все, що є доброго й благородного в душі народу. Протягом століть й особливо в останньому Англія витиснула з Ірландії принаймні 320 мільонів фунтів (1 фунт штер. має 24 корони. Н. В.), як сказав се лорд Мак Доннль та вигнала Ірландців за море“ (себто до Америки. Н. В.).

Тому Кезмент остерігає перед небезпекою британського імперіалізму Америку й Німеччину. Він передбачає, що скорше чи пізніше вся сила англійського прямуювання до світовладі лявиною обрушиться на сі дві великодержави, котрі стоять на перешкоді до здійснення цього великобританського ідеалу. В сій війні першою на черзі стала Німеччина й звідси майже наївно-розчулююче германофільство Кезмента та його очевидна антипатія до всеї антантисагалом.

В першому своєму листі до згаданого американського журналіста він писав напр.: „Я днем й нічю молю ся: Боже захисти Німеччину!“ До Німеччини він поїхав, яко до країни, воюючої за загальну свободу. Тут він почав організувати ірландську бригаду серед полонених Ірландців. В його писаннях та листуванні ми скрізь здивуємо ся з проявами щирого й палкого захоплення для Німеччини.

Се захоплення засліплювало його, як зрештою також здебільшого й всіх тих, хто змушений був орієнтувати ся по осередньо-європейському й хто не завше добачав, що й центральні держави мають свої „Ірландії“.

В цьому саме велика трагіка сеї всесвітньої війни, яка протиприродними спійлами повязала кріпаків з гнобителями, яка справу національної свободи в окремих випадках віддала під захист тих, хто сам поневолює інші народи.

Передчасна смерть Кезмента захистила його перед фатальним пробудженням, котре розбило вже чимало ілюзій багатьом народам. Се одностороннє германофільське

Вісти.

захопленне Кезмента спричинило теж його неменш одностороннє протиантантське становище, яке він так яскраво висловив в одному свому листі до Байтлау, пишучи: „Я повторюю: я молю ся зі всього серця, щоб Німеччина могла тріюмфувати над англійською ненаситністю, французьким бажанням пімсти, російським насильством, сербськими тайними вбивцями й японською „лицарськістю“. Як для країни, котра завжди казала, що свою політику кермує по Біблії, має Англія гарних товаришів“...

Своє становище підчас війни коментує Кезмент в цитованій вже тут статі: „Чому я прийшов до Німеччини“ таким чином: „Мої заміри були мирного й не воєнного характеру. Не щоб „викликати в Ірляндії повстання“, як се кажуть деякі непоінформовані мої критики, але щоб Ірляндії як змога мир заховати та Ірляндців перед війною захистити, я задумував предложити моім землякам засованнє німецьких цілей, що виходять з мірадайнго місця, щоб таким чином розсіяти неправдиві звістки, котрими англійське правительство стало засипувати Ірляндію. Я думав досягнути се, ідучи до Німеччини, щоб сі річі засувати німецькому правительству. Й так прибув я в падолисті 1914 р. до Німеччини й осягнув се, що хотів: німецьке правительство прилюдно виявило своє приязне становище щодо Ірляндії“.

В ґрунті річі політична орієнтація Кезмента була національно-самостійницька й так сказати суто-ірляндська. Він сам звертає на се увагу з натиском, кажучи, що вся його політична діяльність завжди й скрізь була обусловлена сим його національним становищем до ірляндської справи; навіть тоді, коли він був ще на англійській державній службі, в одному зі своїх листів до Байтлау він писав: „Що я колинебудь зробив, діяло се не для мене й завжди з відкритим обличчям; в моїй службі я завжди старав ся бути безітересовним та лицарським; я все мав перед очами Ірляндію. Я працював лише для Ірляндії й за для Ірляндії та ідеалів мого народу відкрив я жорстокости в Конго та Путумайо. Дай Боже, щоб я до смерті ще щось вдіяв для самої Ірляндії!“

Тому й починаючи організувати в Німеччині ірляндську бригаду, Кезмент спеціально старав ся заїварантувати те, щоб вони бороли ся виключно за ірляндські національні інтереси, а не стали ся воєнним зрядом в руках центральних держав. Сей національний момент з натиском підкреслив він в прокламації до ірляндських полонених, виданій на початку 1915 р. В сьому закликуні говорить ся між иншим: „Ірляндці! Нині маєте нагоду бороти ся за Ірляндію! Ви воювали за Англію, дідичного ворога вашої країни. Й за Бельгію бороли ся ви в інтересах Англії, хоча Бельгія не обходить вас більше, ніж фіджійські острови. Не хотіли б ви воювати за вашу рідну країну, щоб здобути національну свободу для Ірляндії?“

„З помічю німецької влади повстала саме ірляндська бригада, метою якої є єдино та виключно бороти ся за справу Ірляндії; під жадними умовами не має вона служити німецьким замірам. Ірляндська бригада має бороти ся лише під ірляндським стягом; матиме окреме своє ірляндське обмундування та ірляндських офіцерів. Німецьке правительство даватиме їй харчі, одежу, зброю та амуніцію. Вона буде стаціонована в Берліні й буде гостем німецької влади. Наприкінці війни німецьке правительство дасть спмагаючі засоби тим з бригади, хто хотів би виїхати до Америки й там осісти. Американські Ірляндці збирають гроші для бригади. Хто не хотів би належати до бригади, буде з Лімбурга переведений до иншого табору. Хто однак хотів би до неї вступити, хай звернеть ся до начальника своєї компанії.“

„Вступайте отже до ірляндської бригади і визволіть Ірляндію!“

(Кінець буде).

Н. В.

В справі ратунку для жертв війни. Один з галицьких священників з під кордону пише між иншим таке до львівського „Діла“ (ч. 210): „Ще сумнійше річ маєть ся з нашими закордонними братами. Їх армія в р. 1916 виселила десь до Польщі, Там давали собі сі люди раду як могли, то по фільварках, то по багатших мужиках і давано їм 60 сот. на голову і якутаку апровізацію. В сім році пізно весною (кінець мая) вернули сі люди на свої знищені оселі, яких місцями цілком нема, спалені, розібрані. Від мая сими людьми ніхто не опікуєть ся. Прийшовши за пізно не могли сі нещасні нічого посіяти, бо ні насіння, ні худоби, ні знарядів в них нема. Військо на їх полях засіяло кількадесять мортів, їх гонено до роботи і плачено аж три корони денно, але все збіже забрало військо, а що люди призбирали собі з колоса, то їм п. к. жандармерія відбирає навіть те, що собі покупили. Як сі люди переживуть і перезимують, а є їх тисяч, всі села евакуовані здовж боевої лінії, як Пільгани, Зборошів, Скриголів, Борочичі, Цегів, Холонів, Галичнів, Боросковичі, годі собі представити. Як миші, чи воробці — лишені вони на Божу волю і поки по лісах були то ягоди, то гриби, по садах овочі, по сусідних селах картоплі, то сі люди дають собі раду і то в кого є кому за сим лазити, а прочі гинуть без часу. Сотки людей сих волочить ся по дооколичних селах за жебраниною і стають прямо язвою. Може би сими людьми хто заняв ся, чи наше, чи українське правительство, та зі збіжа, яке з України йде в світ і їм приділено якусь мізерію на життє і на засів. Про се повинні би подумати сі, що сей нарід до тла знищили, за вставленнем ся чи наших послів, чи пана Гетьмана з Київя.“

Хто кинить на Україні? Заходами українських народніх хліборобів улаштовано товариську вечерю, на яку запрошено перебуваючих у Київі професорів берлінського університету. З Українців були др. Донцов, голова мир. конференції Шелухин і ин. Закордонних юстей поінформовано про сучасне становище на Україні. Освітлено ярко фактичні причини браку довіря українського селянства до сучасного уряду і його нездатности до праці, та до Німців, яких покликав сам український народ через своїх представників в Центральній Раді допомогти йому в національному відродженню та у відбудованню економічного ладу в нашій країні. Між українським народом і союзниками є хтось третій, який вносить між них розкол та ненависть, що дало почин до повстання, яке приводить Україну до страшної руїни. Берлінські гості, вислухавши з зацікавленнем інформації, дякуючи заявили, що тут вперше довідують ся про фактичний стан річий, і переконують ся, що німецька преса фальшиво інформує громадянство про відносини на Україні. (Н. Р.).

Перед переговорами України з Кримом. Німецьке правительство післало кримському урядови телеграму, в котрій радить розпочати переговори про злученне з Україною. При сих переговорах німецька команда згоджуєть ся взяти на себе посередництво. Кримський уряд сповіщає, що він згідний розпочати переговори в самому близькому часі. Місцем переговорів призначено Київ.

Скасування мита на книжки. УТА доносить: Рада міністрів ухвалила закон про ввіз без мита на Україну книжок, гравюр, нот та инших закордонних видань.

Кобзарська школа. Київські часописи доносять: Ініціативою музичного відділу міністерства народньої освіти має бути утворена кобзарська школа в складі директора з вищою музичною освітою і 8 кобзарів різних шкєл (харківської, полтавської, чернігівської та инших). Завдання сеї школи відродити кобзарські співи на Україні і дати постійні закони гри на кобзі та бандурі, простудіювати їх з точки погляду теорії музики. Ученики кобзарської школи проходитимуть курс навчання за один рік, за що буде братись невелика платня. Коли міністерство народньої освіти затвердить асигновку на кобзарську

школу, українська національна музика буде поширюватись серед народу і велична кобзарська пісня примусить замовкнути на селах нікчемну московську частушку.

„**Дайте нам українську школу!**“ З Білої доносять, що на Підляшшю йде невинно агітація Поляків проти української школи. Погана польська робота не має успіху, бо з цілого Підляшшя надходить від населення багацько прохань, в яких виразно молять: „Дайте нам українську школу!“ До українських шкіл, яких на Підляшшю дуже не багато, записують ся не тільки православні, але й католики-Українці.

„**Рідне Слово**“. Замість Товариства „Українська Громада в Білій на Підляшшю“, яке утворили полонені Українці з німецьких таборів, відкриває ся просвітно-видавниче товариство „Рідне Слово“. Се одинока громадська інституція на Підляшшю, яка обслуговуватиме населення українськими книжками, і допомагати в його національних змаганнях. Товариство видає часопис в Білій „Рідне Слово“.

Гімназії ім. Франка і Драгоманова. Одеська VI гімназія називатиметь ся „VI. гімназія ім. Івана Франка“. Українська гімназія в Херсоні носитиме назву: „III гімназія ім. Михайла Драгоманова.“

Український музей в Білій Церкві. Місцева окружна „Просвіта“ приступила до організації музею з відділами історичним та геологічним. Початок музейови поклав член „Просвіти“ Дроздов, передавши колекцію ріжного начиння, старовинних меблів, посуду та інших річей. Серед подарованих річей є історичний документ — оригінал грамоти, написаної по французьки, підписаної Мазепою та королем Станіславом.

Монархічні настрої. Серед деяких кругів Українців одеського округу росте настроїв на користь монархічного ладу на Україні. Власне шукають якогось республікансько-монархічного компромісу з тим, щоб була однопалатна державна рада. Основа суспільного миру — земельна норма. Має на сих основах скласти ся партія.

Австро-Угорщина й Україна. Офіціоз австрійського правительства „Neues Wiener Tagblatt“ містить статтю, в якій звертає увагу на обставину, що й досі не наступило ратифікування мирного договору між Австро-Угорщиною й Україною. „Австро-Угорщина — пише сей дневник — постійно припізнає ся. Тепер першу російську гіпотечку обняли Німці, а по донесенням з Берліна, між Берліном і Києвом почали ся вже переговори о виплату 1 мільярда марок відшкодування зі сторони України згідно з „додатковим берлінським договором“.

Для Австро-Угорщини, хоча сусідують безпосередно з Україною, існує небезпека, що не дістануть на Україні навіть другої гіпотечки“. Тому часопис ззиває до прискорення дипломатичної акції в сій справі.

Східний мир мусить остати без змін. Німецький державний віцеканцлер Паєр виголосив 12. вересня в Штутгарті довгу бесіду, якої один розділ був віднодню на заяві державників антанті, що Росія мусить бути привернена у її територіяльній формі з перед війни. Між иншим сказав він таке: „Стара Росія могла-би була остати спосібною до життя, якщо була-би мала намір і було-би її повело ся шляхом федеративного устрою сотворити для поневолених народів виносими відносини. Вона розлетіла ся, бо не могла удержати ся внутрішню. Наші й наших союзників побіди дали можливість визволити ся членам сеї кольосальної держави. Чи маємо знова самі пособляти відбудові сеї деспотичної, своїм характером, а навіть самим тільки існуванням, а передусім сусідів постійно загрожуючої держави царів, нашу будучність виставляти знова на небезпеку, злучуючи частини, на які стара Росія природно і справедливо розложила ся? Про се годі навіть думати. Польське Королівство, сповненне туги польського народу, при якого будові і ми помагаємо, не можна знова насильно віддати Росії. Так саме не могли-би ми помагати, колиб Фінляндію, якої цілим світом з симпатією сліджена боротьба о незалежність довела наостанок до доброго

кінця, самоволя третьої сторони гнала знова під російське ярмо. Нові граничні з Німеччиною і Балтиком держави не можна полишити долі понового підбою російським царатом проти їх волі, або вкинути їх у всі небезпеки і боротьби горожанської війни і анархії. Коли сі держави порозуміли ся з нами, як з найближше інтересованими, на яких вони опирають ся, то є се справа, яка може принести світові тільки користь і ми не можемо нікому дозволити на вмшування зі становища т. зв. європейської рівноваги, а радше англійської переваги, а тим менше наші мирові договори, заключені з Україною, Росією і Румунією предложимо антанті до ласкавого призволення або зміни. Для нас існує на сході мир і він остане для нас миром все одно, чи він нашим західним ворогам подобаєт ся, чи ні“.

Не хочуть Польщі. Гр. Альфред Тишкевич виготовив лист до берлінської „Deutsche Tageszeitung“, в котрім говорить, що литовські Поляки уважають Москву за свою вітчину і тужать за тим, щоби вона розвинулась як независима держава. В польським королівстві хотять вони бачити доброго сусіда, однак хотять бути від Польщі зовсім независимі. Литовські Поляки є душею і тілом віддані литовській державі і її хотять посвятити свої сили.

Фінансові справи на Україні. „Відродження“ пише, що міністер фінансів Ржепєцький сказав ось що: Стремить ся до обнови банкового апарату у формі Державного Банку як і приватних банків, щоби упорядувати господарське життє. Бюджет ще не усталений. Дефіциту не дасть ся обминути; його прийде ть ся покрити позичками. З огляду на велику господарську силу України можна надіятись високого курсу для української валюти. З кінцем року створить ся власну валюту. Депозити приватних банків зросли від 1. червня до 200 мільонів карбованців.

Український посол у Фінляндії. УТА доносить; Директор департаменту загальних справ міністерства закордонних справ К. Лоський, висланий в Гельсінґфорс для тимчасового виконання обовязків уповноваженого Української Держави по справах при уряді в Фінляндії.

Катастрофа в Одесі. В місяць після київської катастрофи, якої страшний спомин не затер ся ще в пам'яті, слідувала ще страшніша катастрофа, в однім з найбільших осередків України — в Одесі. З руки антантєвських заговорників вилетіли у воздух магазини стрілен і патронів, які находили ся при Дальницькій вулиці і які українське правительство саме мало передати австрійській команді. Набої вибухали майже три дні і їх жертвою впало кількасот людей. Полумінь перекинув ся на околицю і наслідком сього згорів цілий ряд вулиць передмістя Одеси і головні склади муніції на Стрільбищному полю. Раз в раз чути було громи взривів і оглушаючу детонацію. Наслідком небезпеки, що огонь може перекинути ся на саме місто, припинено пасажирський рух і ціла сполука з Одесою була перервана. Завдяки зусиллям українських і австрійських військових властей огонь погашено і в Одесі повернуло нормальне життє. Багато людей остало без даху над головою. Рада міністрів признала пів мільона карбованців на допомогу жертвам катастрофи.

В адміністрації „Вістника“ можна набути:
12 малюнків Сергія Васильківського . . . „ 2-00

Зміст: В. Винниченко Рано втомлюватись. — Український Національний Союз. — В оборону прав української мови. — В інтересі мира. — Н. Н. Календарні клопоти на Угорщині. — Н. В. Сер Роджер Кезмент. — Вісті.